

diakenen
k Paulus
n. 3: 15
aire kerk
heid" is
ken door
ik is ver
der geïn
pilaar
mak maar
n geinsti
van Eu
tschland.
den gem
en kleine
ze in het
get houde
en" in alle
ambt de
gen.
fortit dit,
de eeuw,
aren afge
an de ven
n de gem
handhaafd
ons eigen
toen toch
van plaat
te geinsti
en en en
der god
vestigingen,
van amb
erken we
waarheid
n verband
praak, kan
dan dat
de geson
it ze zijn
zij, alleen
worden
le verbor
in de ge
draagster.
kerk we
eente des
u kan ze
het ambt,
ort wordt,
door hun
aanbeve
kerk is de
soks of de
en vastig
ook door
gesteund
is dit ge
storie van
ist de gen
eswege be
absoluten
der waar
gemastitu
de waar
voor den
is niet zoo
eorde kerk
p heel an
ad" aan zijn
le absolute
Valt alle
zichtbare
n weg, dan
stuntt be
te tegen het
zoo is het
r alle din
de roef
tigheid der
zij, moet
an die de
dt in een
godzaligen
kweekt en
beoefening
ver van de
culieren te
wel te be
om wat in
aruit gebo
ze eeuw de
n ook de
ent van de
eande onge
kweekt, en
sovege pre
kerken be
vooral bij
e Unif
men niet
vluchten in
rde kerken
mêe als in
en was ge
e in handen
e kerk had
ie in haar
r der kerk
ze kerkelijk
formoerden
e kerkelijke
men aan
versteit, en
in de kerk
werd: Niet
pool van de
tuurlijk, dat
evenzoo in
rika lange
ekwam. En
Wet op het

Hooger onderwijs in 1870 veranderd werd, en met die wijziging vanzelf het geheel nieuwe denkbeeld opkwam, om te komen tot een universitaire beoefening der wetenschap, maar nu op den grondslag van diezelfde beginselen, die de geïnstiteerde kerken in haar belijdenis beleden.

De empirie kon hier den doorslag niet geven, want de empirie in de dagen onze vaderen was juist vlak het omgekeerde van de empirie, die wij in deze eeuw opdeden. Waar nu de empirie u in twee verschillende perioden tot een geheel tegenovergestelde conclusie zou brengen, laat ze u voor het trekken van een conclusie in den steek. In in zulk een geval nu hebt ge van de empirie op de beginselen terug te gaan, en de eerste beginselen het richtsnoer te ontleenen, dat de empirie u niet geven kan.

Onze Beroedienst.

XLIX.

Valt alzoo de voorlezing van de Wet vóór de Predikatie uit, om hare plaats na afloop der Predikatie te vinden, dan staan we nu voor de vraag, welken gang de Liturgische handeling dan behoort te nemen tusschen het *Votum* en de *Predikatie*.

Onmiddellijk op het *Votum* moet, gelijk we reeds aantoonde, de *Benedictie* volgen, maar dan komt, in de tweede plaats, na de *Benedictie* de *Schuldbelijdenis*, en na de *Schuldbelijdenis* moet, bij goede Liturgische regeling, de *Absolutie* worden uitgesproken. De *Schuldbelijdenis* nu kan tweërlei vorm dragen. Ze kan óf door den Voorganger als tolk der gemeente worden uitgesproken, óf door de gemeente zelve. In indien dit laatste, dan kan ze, óf door de Gemeente worden gezongen, óf worden uitgesproken.

Dit laatste is in de Engelsche bisschoppelijke kerk door het *Book of Common Prayer* ingevoerd. Er is dan een gebed van schuldbelijdenis, dat een ieder gebruikt voor zich heeft in zijn kerkboek, en dat de meesten door de lange gewoonte uit het hoofd kennen. In dat gebed gaat dan een der predikanten voor, en volzin voor volzin, spreekt de geheele gemeente hem overloofd na.

Zeker een ideale vorm, maar die, helaas, bij de uitvoering al spoedig haar ideale schoonheid verliest. In kleinere kerken, met een geoude gemeente, waarvan bijna elk lid het gebed van buiten kent, gaat het nog even. Maar bij grootere samenkomsten, en als de meesten de woorden nog pas uit het boek moeten lezen, is al spoedig de eenheid van toon teloor. Wat de één uitspreekt is door den ander eerst een lettergreep, straks een heel woord, ten slotte twee of drie woorden vooruit, en zoo ontstaat er reeds halverwege van het gebed een wezenlijke ontstichtende verwarring.

Dit leidt er dan toe, dat velen maar halfdan gaan spreken, anderen meesluitend flusteren, en weer anderen zich ganschelijk stil houden.

Zij die in het hoor en vlak vooraan zitten, bidden dan mede. De anderen hooren het aan. En het gemeenschappelijk overluid bidden bepaalt zich al spoedig tot een zeer kleinen kring; terwijl zij die het enkel aanhooren zulk een gegons van klanken te hooren krijgen, dat ze eenvoudig niet medebidden kunnen. Ook waar ze beproeven, om in stilte voor zichzelf te bidden, worden ze door dat gegons gestoord.

Doch al ziet men af van dit droef verloop, zelfs om in kleine kerken is dat saam overluid bidden toch niet stichtelijk. Het zou dit alleen kunnen zijn bij zoo melodieuze en harmonisch ontwikkelde volk, waar men vaneel volkomen gelijke maat in het spreken hield en onder het spreken allen in eenzelfde toon bleef. Dan zou er slechts één stem, harmonieus gevarieerd, gehoord worden, en allen zouden in die ééne stem hun persoonlijke stem laten invloeden.

Maar zoo melodieuze en harmonisch zijn noch de Engelschen noch wij in onze uitgangen. Men hoort bij zulk overluid bidden van meerdere tegelijk altoos allerlei stemmen, die dooreenvarrelen, en die vierlei stemmen spreken op allerlei toon. Schiel en dof, Hard en zacht, Klarend en hoog. Gevolvoel en maat. En die variaties van spreektoon geven ten slotte zulk een onaanemelijk geheel, dat men in zijn eigen spreken zijn ziel niet meer hoort weerklinken. En ten leste wordt het een machinaal opzeggen, zonder dat het hart in de woorden uitvloekt.

Vooral bij een Schuldbelijdenis nu is dit hinderlijk en storend. Reeds op zichzelf zijn lang niet allen die daar staan of neerzitten, op dat oogenblik, in een stemming van veroortmoeding. Niet weinigen moeten eerst door en onder het gebed in die stemming komen. En dit nu blijft onverbidde-lijk uit, als de wijze waarop geboden wordt aan het opwekken van die stemming in den weg staat.

Hier past het plechtige, en zulk saam overluid bidden staat juist aan dat plechtige in den weg.

Men hoort dit in de Engelsche kerk dan ook dadelijk, zoo men het opzeggen van zulk een Schuldbelijdenis vergelijkt met het bidden van het *Onze Vader*, met het bidden van het *Glorie be to the Father* enz., en met het *Amen*.

Als de gemeente overluid het *Amen* uitspreekt, na de Gebedbelijdenis enz. dan is dit één plechtige klank. Men hoort één stem. Het is welluidend en treffend tegelijk. Ook het *"Glorie be to the Father, to the Son and to the Holy Ghost, world without end"* is allen zoo van der jeugd bekend, en zit er zoo nuoveraan in, dat ook waar het niet gezongen, maar gesproken wordt, dit uitspreken plechtig en welluidend begaat. Een hetzelfde mag in den regel ook getuid van het *Onze Vader*. Ook dit kent ieder zoo vast, en het valt

in zoo korte volzinnen, telkens ééne bede, uitend, dat gemeenlijk ook bij het overluid saambidden van het *Onze Vader* geen stoornis intreedt, en de geheele uitvoering, als wa zoo zeggen mogen, stichtend aandoet.

Maar zoo is het niet met de andere gebeden. Ze zijn er te lang voor. Ze zijn vervat in volzinnen, die niet genoeg rythmisch afloopen. Men kent ze niet vast genoeg. En het gevolg is, dat wat stichten moest eer ontsticht.

Blijft alzoo geen andere keuze dan tusschen een gebed uitgesproken door den Voorganger, zoodat de anderen geheel zwijgen, of ook een Schuldbelijdenis die gezongen wordt.

Onze vooralsnog bestaande Liturgie koos voor het eerste, en gaf daarvoor tweërlei gebed, het ééne langer, het andere korter, maar in elk geval een formuliergebed, en op dit laatste moet nadruk worden gelegd. Zoo ergens toch, dan is bij de Schuldbelijdenis alle vrij gebed van den Voorganger misplaatst. Als de Voorganger zoogenaamd „vrij biddt“, moet wie dit mede zal bidden, eerst onder het hooren van dat hij biddt, in die bede inkomsten, en ondervijl dit gekluisde, is de voorbereidende prediker reeds weer verder. Dit zou nu nog gaan, zoo de Voorganger had in zeer korte volzinnen, en met uitsluiting van alle tusschenzinnen, en tusschen elke twee zinnen een oogenblik van zeer korte rust liet volgen, maar bijna niet één prediker bezit die gave om dat te kunnen doen. Juist bij het improviseren spreken neigen we vaneel tot langer zinnen, met tusschenzinnen doortvlechten, en die zijn voor het medelieldeliden ganschelijk ongeschikt.

Bij zulk een Schuldbelijdenis moet elke inspanning om den zin te vatten, gemeden worden. De geest in ons moet volkomen rustig kunnen zijn, en dit nu is alleen mogelijk, zoo er ééne vaste formule van schuldbelijdenis, die we van der jeugd af kennen, en die, omdat ze met zorg opgesteld werd, zoo kon worden gesteld, dat ze in korte, rythmische zinnen, gedachte na gedachte tot uitdrukking brengt, en die gedachten zoo op elkander laat volgen, dat ze van een vast uitgangspunt, langs geheel oordelijken weg, de ziel op een bepaald eindpunt doen aankomen.

Een formuliergebed is hier alzoo volstrekt onvermijdelijk. Alleen het formuliergebed van Schuldbelijdenis kan tot het doel leiden; kan prediker en gemeente vereenigen; en aan de gemeente zelve het gevoel geven van aansluiting, van saambinding, en van het komen tot éénezelfde uiting. Juist het formuliergebed geeft bij het schuldbelijden het gevoel, dat de prediker biddt in aller naam, voor allen en als aller tolk.

Hij spreekt het dan wel uit, maar het zijn de gedachten, overleggingen en stemmings die in de gemeente op dat oogenblik leven. Het zijn haar woorden, en hij is haar orgaan.

Een andere vraag is het intusschen of het kortere en het langere gebed van onze Liturgie hiervoor geven wat ze geven moeten.

Doch daarover nader.

Uit de Press.

Aan de verdere beschouwing van Dr. H. H. Kuyper ontleenen we nog het volgende:

Ons principieel bewaar tegen het voorstel Davinck al onze lezers thans duidelijk geworden zijn. Ophefing van de Theol. fac. aan de Vrije Universiteit om die te vervangen door de kerkelijke School, zou niet alleen voor de Vrije Universiteit de gemadelsch blijken, maar ook de overwinning beropen aan een beginsel, dat naar onze overtuiging lijnrecht in strijd is met de tradities van het Gereformeerde leven.

De laatste vraag, die wij wenschen te behandelen naar aanleiding van het voorstel Davinck, is deze: of de Kerken *practisch* met dit voorstel gehand zouden zijn. Voor zelden gaat de vraag naar het beginsel, of de opleiding der a. s. Dienaren des Woords kerkelijk behoort te zijn of niet, veel diep, en boeiender de vraag, wat praktisch voor de kerken het meeste voordeel belooft, veel meer belangstelling in.

Nu zijn alle Gereformeerden het zonder onderscheid hievoor eens, dat bij de opleiding der Dienaren des Woords op twee dingen de nadruk valt. Vooreerst: hierop, dat de kerken een vasten waarborg moeten bezitten, dat het onderwijs geheel en al overeenstemt met de belijdenis der kerk. Al was het onderwijs nog zoo wetenschappelijk, al bleek, dat de studie nog zoo diep ging, de kerk zou niet gebouwd, maar verwoest worden, wanneer hare a. s. Dienaren des Woords onderezen werden in een geest, die tegen de Gereformeerde beginselen inging. Prof. Davinck heeft hierop in zijn brochure zeeveel den nadruk gelegd. Het valt niet te ontkennen, dat in de dagen der Remonstrantsche twisten, en in onze eeuw het beoefenen der kerken is uitgegaan van de Universiteiten, waar de Overheid eigenmachtig leeren aanstelde, die de belijdenis der kerken bestreden, in plaats van haar te verdedigen. En wij kunnen volkomen goed begrijpen, dat met die droeve feiten voor oogen, menig ernstig lid der gemeente zich heeft afgewand, of het niet beter was zoodanig bodet te voorkomen door de kerk zelf hare hoogleraren te laten benoemen. Dan was men althans zeker, dat de zuiverheid der leer aan de School bewaard bleef. De Kerk kon terstond een hoogleraar afschaffen, die de Geref. belijdenis niet langer beleeft. En bij de benoeming kon toezicht worden gehouden, dat alleen ganz betrouwbare personen de erige taak ontvingen om de a. s. Dienaren des Woords op te leiden.

Ongetwijfeld weegt dit bewaarlijk bij ons zwaar. Hooger dan enig ander belang staat voor ons de vraag, hoe de kerk van Christus in de bewaren voor zoo schrikkelijke inrukking en afval als telkens haar trof. Ook al weten we, dat de kerk niet op aarde nooit volmaakt zal zijn; al leerde de ervaring, dat de kerk altijd aan het inslijpen van de dwaling bloot staat, en reformatie na een zekeren tijd steeds weer noodig blijkt, dit geeft ons het recht niet, hierin liddeljk te berusten, maar legt ons veeleer de plicht op, alle middelen na te spreken, die dit gevaar kunnen tegengaan.

Stond het dan ook meeterdaad zoo door een Vrije Universiteit wordt de kerk zeker bedreigt in hetgeen voor haar het heiligste is, de zuivere belijdenis der waarheid, en met een kerkelijke School de kerk even zeker waarborgd, dat de belijdenis nimmer zal schandaalig worden, dan zou men zich geen oogenblik aarzelen, en de kerkelijke School boven elke andere wijze van opleiding verkiezen. Maar -- en juist daarin schuilt de zwakheid

van dit argument -- de ervaring heeft geleerd, dat deze tegenstelling onjuist is. Van de Universiteit is tweemaal in ons vaderland het beoefenen van de Hoogleraren er staat, dat twee hoogleraren, waar daartegenover er staat, dat twee hoogleraren, die hoogere schoolen het meest krachtig bolwerk zijn geweest voor de Geref. meere belijdenis, en de kerk in Nederland niet dankbarer genoeg erkennen kan, wat haar in de uitnemende theologen, die te Leiden, Utrecht, Franeker en Groningen, onderwijs hebben gegeven, geschonken is. Terwijl de ervaring in Schotland en Amerika reeds duidelijk genoeg heeft getoond, dat het zeggen: Met een kerkelijke School staat ge veilig, veel te boot gesproken is. Daar had men het beginsel, dat de opleiding kerkelijk moest zijn, in toepassing gebracht. Daar kon dus de boom aan de vruchten beoordeeld worden. En de vruchten hebben bewezen, dat de kerkelijke School eveneens voor het inslijpen van kettersche gevoelens bloot staat ja, dat een kerkelijke School juist door den grooten invloed, die de „kerkelijke hoogleraren“ op de Synode uitoefenden, wellicht nog gevaarlijker worden kon dan een Universiteit, die niet van de kerken uitging.

Het gevaar zit niet in de Universiteitsidee of in de kerkelijke School op zich zelf, maar in het menschele hart. Wie hoog staat, loopt altoos gevaar van diep te vallen. En de mannen, die de hoogste plaats innemen, de plaats der wetenschappelijke ere, hebben bijzondere gemale noodig, om kinderlijk eenvoudig „het geloof der gemeente“ te blijven belijden.

Tegen dat gevaar moet gewaakt worden, maar die wach op het beginsel kan de kerk evengevoel bij een Universiteit als bij een kerkelijke School betrekken, wanneer de band tusschen de kerk en de Universiteit goed is gelegd. Dat behoren ons Vaders in de 17e eeuw gevoeld. Het was een oplossing verkregen, die veel juist was, die de kerken wilden aanleeren, wel eens wand al te bindend en de kerken waren ook in die dagen niet licht volstaan. Had men reeds destijds over u weer iets toegegeven, men zou sterker hebben gestaan tegenover den tegenstand van de Overheid en zoodat de kerken als de Hoogere school er beter bij gevaaren zijn.

Thans is de toestand veel gunstiger voor een degelijke, principieele oplossing geworden. De Vrije Universiteit heeft met de Overheid niets uitstaande en kan volkomen naar eigen inzicht haar verhouding tot de kerk regelen. En van het vroeger antagonisme tusschen de Hoogleraren, die prat waren op de Academische voorrechten en de kerkelijken, die liefst alle macht in handen kregen, is geen sprake meer.

Voor een deel is deze oplossing zonder strijd dan ook reeds verkregen, niet het minst door den invloed der Hoogleraren aan de Vrije Universiteit zelf. Wij bedoelen de vraag welke waarde aan het Universiteits-examen is toe te kennen met het oog op de toelating tot de Bediening des Woords. In vroeger tijd hebben de Hoogleraren met hand en tand het recht verdedigd, dat de Universiteit had, om het examen af te nemen en werd een na examen door de kerken schier als een belediging der Hoogere school aangezien. Zelfs Voetus kan niet nalaten den spot te druiven met de „kerkelijken“, die meenden beter te kunnen examineren dan de Hoogleraren. En de kerkelijken hebben van hunne zijde niet gerust voordat het gehele recht van examineren der a. s. Dienaren des Woords in praeparat en peremptoir, aan de Hoogleraren ontboden en in hun handen overgegaan was. Een Academisch examen bestond niet meer. De Hoogleraren onderraden, de Kerken examineren. Thans is een oplossing verkregen, die veel juist is. De kerken eischen, dat de a. s. Dienaren des Woords eerst examen zullen doen aan de Vrije Universiteit (of de Theol. School) en het bewijs zullen overleggen, dat de Hoogleraren hen wetenschappelijk onderzocht hebben. Daarin ligt een concessie aan de school van niet geringe betekenis. Het kan thans niet meer voorkomen, dat een student na een of twee jaar de colleges beocht te hebben, zich zelf aanmeldt voor het kerkelijk examen. De kerken eischen dat de Hoogleraren eerst getuigen zullen, dat naar hun oordeel de wetenschappelijke ontwikkeling van hun leerling voldoende is om kandidaat te worden voor het ambt van Dienaar des Woords. De Hoogleraren hebben dus een zelfstandig recht van onderzoek gekregen, dat door de kerken erkend wordt. Maar ook gekeerd heeft geen der Hoogleraren er aan gedacht voor dit Academisch examen geliddeljk te eischen met het oog op de kerken. Er is juist omgekeerd van hunne zijde er op aangedrongen, dat de kerken daarna even zelfstandig hun eigen onderzoek zouden instellen naar kennis, belijdenis en leven van de te beroepen Dienaren. En gelukkig oplossing kan niet worden gevonden, waarbij de rechten van de School en van de kerk evenzover worden geteerd.

Met dit voorbeeld voor oogen schijnt het niet onmogelijk ook voor de andere hangende quaesties een oplossing te vinden. Die quaesties loopen eigenlijk over twee hoofdpunten: vooreerst over de benoeming der hoogleraren in de Theologie en ten tweede over het toezicht op het onderwijs, dat door de hoogleraren gegeven wordt.

Niemand ontkent, dat de kerken het hoogste belang hebben bij de vraag, wie tot Hoogleraren zullen worden aangesteld. Waar de kerken aan deze Hoogleraren hun a. s. Dienaren des Woords toevertrouwen, daar moeten de kerken ook zekere heid hebben, dat het onderwijs geheel in overeenstemming is met hare belijdenis. En niet alleen moet deze controle worden geouwend bij de benoeming, maar ook voortdurend, opdat zoodra er onraad komt, de kerken in staat zijn tusschen beide te treden.

Mogen we verder verwijzen naar onze artikelen over *Integrootheid*? Het is goed, en noodzakelijk, dat deze gewichtige quaestie kalm en ernstig, en dus vooral principieel besproken worde.

Eerst daardoor wordt men in staat de be tekenen van een *compromis* te beoordeelen.

Officieele Berichten.

(Met verkorting uit het Kerckblad van 31 Maart 1899)

DEP. CORR. MET DE OVERHEID.

Deputaten van de Gereformeerde kerken voor de *correspondentie* met de Hooge Overheid geven bij dezen, nu het hun gebelken is, dat de eerste jaargang van het *Kerckblad* maar weinig bekend zijn geworden bij de kerkeraden -- nogmaals het concept dat in hoofdzak moet gevolgd, wanneer de kerkeraad zijne kerke wettig bij de Hooge Regeering wil bekend doen worden. Door den kerkeraad dient dan het volgende adres, *of zedel*, opgezonden te worden: *aan Hare Majesteit de Koningin*. Goeit met verschuldigd en verblijd te kennen de kerkeraad van de Gereformeerde kerk te ... dat bij onder leiding en medewerking der Gereformeerde Classis van ... te deze plaatse gekozen en opgetreden is, om de Gere-

formeerde kerk [weer] openbaar te doen worden; dat hij te dien tijde in zijne vergadering van ...

[met geheele terzijdestelling van de in 1816 opgeloopte organisatie en van alle daaruit voortgevoelde reglementen en bepalingen] voor de kerk te ...

[weér] aanvaard heeft de [oude en nimmer afgeschaft] Gereformeerde Kerkonroeding, laatstelijk vastgesteld in den jare 1610 door de Nationale Synode van Dordrecht, met de uitzonderingen, vastgesteld door de Generale Synode van de Gereformeerde kerken in Nederland den 17 Juni 1892 te Amsterdam v ergaderd; dat zijne kerk dienovereenkomstig nu geconstitueerd is als de Gereformeerde kerk te ... en thans in éénszeldf kerkerverband leeft met alle Gereformeerde kerken, op de bedoelde Generale Synode te Amsterdam vertegenwoordigd en vermeld op de lijst, die door deze Synode bij missive van 17 Juni 1892 aan de Regeering is overlegd. Hiermede zijne kerk in de hooge bescherming der Overheid, bij de Grondwet ook haar gewaarborgd, aanbeveidende, biddt hij Uwe Majesteit, onder toebidding van de genade van Jezus Christus -- zijne eerbiedige hulde.

den ... Welk doende de kerkeraad van de Gereformeerde kerk te ... (Namen van de leden van den kerkeraad, eerst onderlijnen dan auzeken, niet aanzijding daarvan achter den naam.)

Consulent. Aans. De woorden tusschen de *verkerante* haakjes geplaatst [] kunnen naar verkiezing weggelaten worden.

Namens Deputaten voornoemd, M. NOORDVIJ, *Scriba*.

CLASSIS ZIERKZEE.

VAN WISSEKERKE.

Met dezen maakt de raad der Geref. kerk te Wissekerke, met toestemming der Classis, aan de zusterkerken bekend, dat we van een bijna twee honderd kerken de som van bijna vier honderd gulden hebben ontvangen, waarvoor wij haar, nevens den Heere, nogmaals onzen dank betuigen, want we zijn er door geholpen, zoodat de zaak van de pastorie in orde is.

We hebben een nieuw hypotheek op deszeve genomen en met bovengenoemde vier honderd gulden de schuldeischers, die met veel minder tevreden waren, afbetaald.

Dus nu heeft de kerk heel wat minder schulde, maar de financiële toestand is toch nog niet zuiver.

Benevens een hypotheek op het kerkegebouw, bestaat er nog een leening groot f 3000, -- waarmede jaren lang gehandeld is, alsof die niet bestond; rechtelijk zijn die obligaties waarde- loos, maar wij achten dien toestand niet zuiver.

Wij zullen nu doen in eigen omgeving, wat we kunnen om wat geld bij elkaner te krijgen. De Classe zal ons met de kas voor Hulpbeoeyende kerken bijstaan, terwijl we de kerken nogmaals, met toestemming der Classe, opwekken, om iets van het hare af te zonderen, om ons te helpen uit dien onzuiveren toestand.

We kunnen vele van die obligaties voor veel vermindereerd prijs terugkopen; dus zusterkerken, wilt ons helpen!

Dat 's Heeren zegen op onze pogingen rustet. Namens den Kerkeraad, P. DEN BOER.

Wissekerke, 27 Maart 1899.

Prov. Syn. van de Geref. kerken in Noord-Brabant en Limburg.

De Geref. kerk van Klundert, aangewezen om de Prov. Synode op te roepen, maakt bij dezen bekend, dat die Synode D. V. zal gehouden worden te Raamsdonk, in het kerkegebouw der Geref. kerk, op Dinsdag 6 en zoo noodig, Woensdag 7 Juli a. s.

Stukken voor het Agendum, namem der afgevaardigden, enz. worden ingewacht voor Dinsdag 16 Mei, bij den eerstondergeteekende.

Namens den Kerkeraad, J. D. V. V. VELDEN, A. C. V. DIMMELDEN.

THEOLOGISCHE SCHOOL.

Aan de Kerkeraden.

CANDIDAATS-EXAMEN.

De heeren: C. Oussoren (adres: Kampen) A. van Dijk (adres: Nieuwerkerke 41/1 IJsel) en F. H. Boersma (adres: Kampen) zijn, na het Candidaats examen (tweede geleelte) met goed gevolg te hebben afgelegd, bevorderd tot Candidaten in de Godgeleerdheid. Dienavolgens is hun toegestaan, in de Geref. kerken „een stichtelijk woord te spreken“, in de openbare samkomst der Gemeente, op uitnodiging en onder leiding van den Kerkeraad.

Het Collège van Hoogleraren der Theol. School, In zijn naam: L. LINDEDOORN, *Secretaris*. Kampen, 29 Maart 1899.

Buitenland.

Duitschland. Nog eens Dr. Schell. De onderwerping van Dr. Schell aan de uitspraak van de congregatie van den Index blijft in Duitschland nog steeds het onderwerp van bespreking.

Het scheen eerst dat de Roomsche hoogleraar van Würzburg zich zou verzetten, maar ten slotte boog hij toch voor de hiërarchie. Dat de leerlingen van Dr. Schell door de Roomschen moesten verworpen worden, begriep een ieder wanneer men weat, dat hij schreef: „Ook de Godgeleerdheid weet zich slechts op één manier gebonden, -- gebonden aan de feiten; ook zij kent slechts één kenmerk van werkelijkheid: dat de zaak in overeenstemming zij met de rede, volgens de hoofdvetten van alle ervaring en alle denken. Ook de theoloog kent maar een grens voor de wetenschappelijke vrijheid: de waarheid zoodals hij haar heeft leeren zien. En hij erkent als waarheid slechts dat, wat zich uit de feiten laat bewijzen en wat in den diepten zin geschild is tot verklaring van de werkelijkheid en tot overwinning van alle onvolkomenheden en onovereenbare tegenstrijdigheden.“

Zonneklaar blijkt uit deze woorden dat Schell niet staat op het standpunt waarop een Roomsche theoloog behoort te staan. Ze passen allen in den mond van mannen die de menschele rede als richtsnoer aannemen en van een bovengaatuurlijke openbaring niets willen weten. De aanleiding tot het optreden van de congregatie die de censuur heeft over de uitkomende boeken schijnt verklaard te moeten worden uit het feit dat Dr. Schell het op-

treden der Jezuiten vooral in de bekende zaak van Leo Taxil heeft veroordeeld. Maar het is volkomen te recht dat hij veroordeeld werd. Wie als bijv. de *Ref. Kirchensalbung* Dr. Schell beschuldigt, dat hij zijn geweten heeft laten verkerchten, begrijpt het systeem niet waarop de Roomsche kerk is gebouwd. Zoolang men geloof dat aan den Roomschen pous de macht is toegekend om als stielhouder van Christus op aarde over alle kerkelijke zaken te heerschen, zoo lang moet elk een het hoofd buigen ook wanneer uit naam van den pous een congregatie een uitspraak heeft gedaan. De daad van Dr. Schell is dus volstrekt niet uit een zedelijk oogpunt af te keuren, al wekte zijne houding bevremding. Immers een drietal dagen voor zijne onderwerping nam hij onder toezichting van zijne studenten, den schijn aan alsof hij zich niet zou buigen onder het zijne geschriften veroordeelend vonnis. Toen sprak hij van „waarheidsmoed“, plichtsvervulling“, die nooit aan de opportuniteit mocht opgeofferd worden, een leeraar mocht niet als een mummie zijn academisch leven doorbrengen en hij wilde niet door dubbelzinnigheid als een gebroken man leven. Daarna verklaarde dezelfde Dr. Schell, dat uit de liefde tot de waarheid de gehoorzaamheid jegens van God gestelde kerkelijke overheid voortvloeit. De eenling moet het offer der gehoorzaamheid brengen, want het welzijn van het geheel staat hooger dan dat van den enkelen mensch. Van zijn standpunt uit had Dr. Schell beter gedaan niet te verklaren, dat het heel van het individu gelukkig is in zijne vereniging met het geheel der kerk. Volkomen naar waarheid heeft Dr. Schell, althans van uit het Roomsche standpunt gesproken: „Alleen in het belang der waarheid heb ik ook tegenover het hierderlijk amkt de handeling der onderwerping volvoerd en wel in den zin, dat waarheid en kerkelijkheid aan elkander verbonden is.“ Alleen is het te verwonderen dat dezelfde studenten die de eerste verklaringen toelichtten welke er op schenen te wijzen dat Dr. Schell zou breken met Rome, ook een warm applaus deden hooren, toen hun hoogleeraar mededeelde, dat hij zijn tegendand opgaaf.

Dat de leer van Dr. Schell velen Roomschen verdacht voorkwam, was bekend; ook had men zeker wantrouwen in zijn leerlingen, die verducht werden niet te gelooven aan de eeuwigheid der heilstraften, en vreemde denkbeelden hadden in de leer der laatste dingen. Daarom werden de candidaten tot de priestereerwijding uit Würzburg, vóór dat zij de wijding ontvingen, genoodzaakt om het Loteransen IV te onderteekenen. Den dag vóór de wijding moesten de candidaten niet alleen trouw zweren aan de geloofsbelijdenis van het concilie van Trente, maar ook aan het Loteransen IV en wel met de formule: *ut tenuit et tenet ecclesia*. Alleen hebben wel aan dien eisch voldaan, doch er blijkt uit, dat Dr. Schell en zijne leerlingen met wantrouwend blikken werden aangezien. Daarom verwonderd het ons te meer, dat Dr. Schell zijn Dogmatiek kon uitgeven met approbatie van den bisschop van Würzburg.

Herleving van het Gereformerd bewustzijn.

De Gereformeerden in Duitschland vormen bijna overal een minderheid. De kinderen der Gereformeerden bezoeken voor een groot deel Christelijke staatscholen waarop de Luthersche catechismus wordt geleerd. Daarover heeft men zich zes jaren geleden bij de regeering beklagd, en men kreeg ten antwoord, dat wanneer op het leerplan ener school de Luthersche catechismus tot grondslag van het Godsdienstonderwijs gelegd werd, om dat de meerderheid der schoolgaande kinderen Luthersch is, dit niet insoat dat de Gereformeerde leerlingen genoodzaakt zouden zijn om den Lutherschen catechismus te leeren, zij zouden zich den catechismus kunnen eigen maken, die met hunne kerkgemeenschap overeenkomt. Daarom is het in de instellingen voor hooger onderwijs in het district Aurich, waar vele gereformeerde leerlingen gevonden worden, tot hietoe gewoonte geweest dat bij het catechisch onderwijs, de Luthersche of de Heidelbergsche catechismus tot grondslag gelegd werd, naar de kerk waartoe de leerlingen behooren. In de overige inrichtingen voor hooger onderwijs in de provincie Hannover is het aantal leerlingen van Gereformeerden huize over het algemeen gering; aan het Gymnasium te Göttingen zijn er 29. Te Göttingen kunnen de Gereformeerden den Heidelberg Catechismus leeren. Hetzelfde is het geval op het Gymnasium te Goslar. De minister heeft nu aan het koninklijk provinciaal schoolcollege opgedragen, om te zorgen dat ook in andere instellingen voor hooger onderwijs in de provincie Hannover, niemand genoodzaakt worden zal, om tegen den wil van ouders of voogden, den Lutherschen catechismus te leeren, en dat het een iegelijk zal vrij staan uit dien catechismus te leeren, die in de kerkelijke gemeenschap, waartoe de ouders behooren, geldig is.

Dit antwoord van den minister geeft den Gereformeerden in Pruissen moed om nu ook gedaan te krijgen dat op de lagere scholen de Heidelberg Catechismus geleerd wordt door leerlingen van Gereformeerden huize. Het is ongetwijfeld een misstand, dat de Luthersche catechismus geleerd moet worden door kinderen wier ouders Gereformerd zijn. Ook verheugt het ons dat er Gereformeerden in Duitschland gevonden worden die er voor strijden dat de Heidelberg Catechismus door hunne kinderen op de school geleerd wordt. Doch wij vragen: zal het wel veel laten? De geest der school zal toch wel Luthersch blijven.

De onderwijzers veranderden niet al laten zij de Gereformeerde kinderen den Heidelberg Catechismus opzeggen. Liever zagen wij dat de Gereformeerden in Duitschland waar dit enigszins mogelijk is, gingen ijveren voor Vrije Gereformeerde hoogere en lagere scholen. Vooral is er behoefte aan ene hooge school op Gereformeerden grondslag.

Frankrijk. De Protestantsche faculteiten in gevaar.

Elk jaar loopen de Protestantsche theologische faculteiten te Parijs en te Montauban gevaar om hare rijkssubsidie te verliezen. Deze geldelijke ondersteuning is wel niet groot, ze belooft voor iedere faculteit ongeveer f 14,000 's jaars, maar toch zonder haar loopen zij groot gevaar opgeheven te zullen worden, voor eenige jaren werden van het budget eenige rijkssubsidies voor aanstaande dienaren der Protestantsche kerk afgenomen; daarin is voorzien door den arbeid der officieuse Synoden. Maar het is de vraag of men geneigd is om tot behoud der faculteiten een f 28,000 's jaars te offeren.

Wij vragen ons telkens af: Waarom volgt men en in Duitschland en in Frankrijk niet het voorbeeld, dat in Nederland door de oprichting der Vrije Universiteit gegeven is? Waarom niet de zaak van de opleiding van aanstaande dienaren des Woords uitrokken aan de wisselende in-